

Tekenen in de tijd 251

12-18 mei 2024

Op Schiermonnikoog bezon Erik Borgman zich afgelopen week op het belang van contemplatie. Met het oog op zijn leven na zijn aanstaande pensionering, maar eveneens met het oog op de toekomst van de kerk. In de contemplatie ligt de grondslag van een adequate kerkvernieuwing.

Afgelopen week was ik van woensdagmiddag tot en met zondagmiddag opnieuw op Schiermonnikoog. De trappisten hadden geen plaats, omdat zij een groep jongeren te gast hadden die wonen en werken in hun voormalige klooster in Diepenveen. Ik verbleef daarom bij de karmelieten van Ad Montem, die samen met de trappisten van Klooster Schiermonnikoog zoeken naar nieuwe manieren om vorm te geven aan contemplatief leven. Dit vraagt volgens hen – en ook volgens mij – in deze tijd bij uitstek om gezamenlijk optrekken, waarbij verschillende ordestradities en verschillende manieren om daarmee verbonden te zijn, hun eigen inbreng kunnen hebben. Als dominicanen hebben wij als devies '*contemplata aliis tradere*', verkondigen wat we in de contemplatie gevonden hebben. Hierbij is de veronderstelling vaak dat wat contemplatie is wel duidelijk is, evenals wat verkondiging is, en dat het erom zou gaan dat studie en persoonlijke bezinning het materiaal leveren voor de prediking. Ik geloof echter dat het uiteindelijk andersom is. Wij weten pas wat contemplatie is door datgene wat de Geest ons concreet te kennen geeft en wij naar onze overtuiging niet anders kunnen dan dat met anderen te delen. Op de contemplatie die uit zichzelf tot spreken brengt, wil ik mij na mijn pensionering meer gaan toeleggen. Daarvoor hoop ik met de gemeenschappen op Schiermonnikoog een nadere bedding te ontwikkelen.

Het evangelie van deze zondag, de zevende in de Paastijd en de laatste voor Pinksteren, kwam uit het zogenoemde hogepriesterlijk gebed in het Johannesevangelie. Wat lazen de passage waarin Jezus bidt dat God zijn Vader zijn leerlingen in zijn naam bewaart 'opdat ze één mogen zijn zoals Wij' (Johannes 17,11). Jezus is met zijn Vader verbonden in hun wederzijdse liefde en in deze liefde wil Hij ook zijn leerlingen opgenomen zien. 's Morgens vroeg lazen we tijdens de metten in Klooster Schiermonnikoog als spiegeltekst hiervan een passage uit de dogmatische constitutie *Lumen Gentium* van het Tweede Vaticaans Concilie over de kerk (no. 32):

Op grond van haar goddelijke instelling vertoont de heilige kerk een wonderlijke verscheidenheid in organisatie en bestuur. 'Want zoals er in één lichaam vele ledematen zijn, die ook een verschillende functie hebben, zo vormen wij samen één lichaam in Christus, maar zijn wij als ledematen aangewezen op elkaar' (Romeinen 12,4-5).

Het uitverkoren volk is dus één, één Heer, één geloof, één doopsel (Efesiërs 4,5); Gelijk is de waardigheid van de ledematen krachtens hun wedergeboorte in Christus, gelijk is de genade van het kindschap, gelijk de roeping tot de volmaaktheid: één heil, één hoop, één ondeelbare liefde. Er bestaat dus geen ongelijkheid in Christus en in de kerk, niet op grond van ras of nationaliteit, en evenmin op grond van sociale status of geslacht. Want 'er is geen jood of Griek, geen slaaf of vrije, geen man of vrouw: allen zijn jullie samen één in Christus Jezus' (Galaten 3,28; vgl. Kolossenzen 3,11).

Ook al volgt in de kerk niet iedereen hetzelfde pad, toch worden allen tot heiligheid geroepen en hebben zij in Gods rechtvaardigheid hetzelfde geloof verkregen (vgl. 2 Petrus 1,1).

Deze eenheid in verscheidenheid ligt aan de basis van het zogenaamde synodale proces, waardoor paus Franciscus de ledematen met elkaar in gesprek wil brengen met het oog op het opnieuw vinden van de missie van de kerk

Op Hemelvaartsdag kondigde paus Franciscus met ingang van 24 december 2024 een heilig jaar aan; het zal worden afgesloten op 6 januari 2026. Thema van dit heilig jaar is hoop. Zo stond het in de bul waarmee het heilig jaar 2025 werd afgekondigd:

Moge tijdens het Heilig Jaar het licht van de christelijke hoop elke man en vrouw verlichten, als een boodschap van Gods liefde voor iedereen! En moge de Kerk trouw getuigen van deze boodschap in elk deel van de wereld!

De kerk moet wat de paus betreft een bron, een verkondigster en een waarnemer van hoop zijn. De paus spoorde in zijn preek die de afkondiging vergezelde, zijn toehoorders aan hun hart op te heffen tot de hemelse Christus en 'zangers van hoop' te worden in een cultuur die maar al te vaak wordt getekend door wanhoop:

Laten we met onze gebaren, met onze woorden, met onze alledaagse keuzes, met het geduld om een beetje schoonheid en goedheid te zaaien waar we ook zijn, laten we van hoop zingen zodat de melodie ervan de snaren van de mensheid kan laten trillen en vreugde in de harten kan opwekken, aldus de moed wekkend om het leven te omarmen.

Hartstochtelijk benadrukte de paus het eminente belang van de hoop. Het is de moeite waard hem hier wat langer te citeren:

Hoop is nodig voor de maatschappij waarin we leven, die vaak in het heden verzonken is en niet in staat is naar de toekomst te kijken. Hoop is nodig voor onze tijd, die zich soms moeizaam voortsleept in de vreugdeloosheid van individualisme en het zich door het leven heenslaan. Hoop is nodig voor de schepping, die ernstig verwond en verminkt is door het egoïsme van de mens. Hoop is nodig voor volkeren en naties die vol zorgen en angst naar de toekomst kijken, terwijl de onrechtvaardigheid arrogant voortgaat, de armen worden verstoten, oorlogen dood zaaien, de laatsten onderaan de lijst blijven staan en de droom van een wereld van zuster- en broederschap een illusie lijkt. Hoop is nodig voor jonge mensen die vaak gedesoriënteerd zijn maar verlangen naar een leven in overvloed. Hoop is nodig voor ouderen die de meritocratie en wegwerpmaatschappij niet meer weet te respecteren en te beluisteren. Hoop is nodig voor zieken en al diegenen die gewond zijn in lichaam en geest en verlichting kunnen ervaren door onze nabijheid en zorg.

Maar de kerk heeft een dergelijke hoop niet zomaar in de aanbieding.

Met een citaat van de Italiaans-Duitse theoloog Romano Guardini (1885-1968) stelde paus Franciscus dat de kerk de hoop opnieuw zou moeten ontdekken door zich te realiseren dat God ons door de verrezen Christus juist ook draagt in moeilijke tijden. Als wij zo opnieuw Gods trouw ontdekken en ons daardoor op onze beurt

aangespoord weten trouw aan God te zijn, kan de Geest in ons een krachtige hoop doen opstaan die opnieuw een weg vooruit kan wijzen.

In deze gedachtegang van Guardini wordt wat mij betreft mede het belang van de contemplatie zichtbaar. Hoop is geen optimisme, zegt paus Franciscus, maar plaatst de wereld in het perspectief waarin zij door God is geschapen en Hij zag dat alles 'zeer goed' was. Contemplatie in christelijke zin is de wereld met deze goddelijke blik bezien, acht slaan op haar beschadigingen en verminkingen, en tegelijkertijd waarnemen hoe zij ondanks alles in Gods liefde blijft, en wijzelf met haar. Vervolgens wordt ons dan gevraagd ons aan dit perspectief toe te vertrouwen, ook met en voor ons eigen leven en alles wat daar deel van uitmaakt. In deze zin hoop ik met mijn pensionering een contemplatieve wending te maken in mijn theologie en mijn spiritualiteit.

Ik geloof op Schiermonnikoog bondgenoten te hebben gevonden in het inzien van het belang van een dergelijke wending. Wij moeten de kerk vernieuwen, maar wat dat concreet betekent, kunnen we alleen in contemplatie ontdekken en vanuit contemplatie leven. Juist het op het eerste oog nutteloze wachten op wat de Geest ons aan inzicht zal openen, is van doorslaggevende betekenis. De vier trappistenmonniken en de ene trappistenkluizenaar van het Klooster Schiermonnikoog en de drie bewoners in de karmelitaanse gemeenschap Ad Montem leveren naar mijn overtuiging een weinig spectaculaire, maar essentiële bijdrage aan de toekomst van de wereld en de kerk.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van het Huis van Dominicus in Utrecht

De (Engelse) tekst van de bulle waarmee het Heilig Jaar 2025 officieel wordt afgekondigd wordt, getiteld *Spes Non Confundit* ('Hoop wordt niet teleurgesteld', Romeinen 5.5), is hier te vinden:

https://www.vatican.va/content/francesco/en/bulls/documents/20240509_spes-non-confundit_bolla-giubileo2025.html.

De (Engelse) tekst van de preek tijdens de pontificale vespers, waarin ook *Spes Non Confundit* werd voorgelezen, is hier te vinden:

<https://www.vatican.va/content/francesco/en/homilies/2024/documents/20240509-indizione-giubileo.html>.